

A klímaváltozás hatásai a történeti kertek növényállományára

Csákvári Lili Csenge

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet, Kert- és Szabadtértervezési

Tanszék

Tájrendező- és kertépítő mérnöki alapképzési szak

Belső témavezető: Dr. Szabó Krisztina, egyetemi docens

A történeti kertek a kulturális örökség kiemelt elemei, amelyek jelentős művészeti, ökológiai és tájképi értéket képviselnek. Fennmaradásuk szorosan összefügg a növényállomány, különösen a fásszárú dísz- és szerkezeti fajok állapotával, amelyek élő és folyamatosan változó alkotóelemek. A klímaváltozás hatásai egyre erőteljesebben érezhetőbbek ezekben a kertekben, jelentős fenntartási kihívásokat okozva.

A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a hazai történeti kertekben gyakran alkalmazott fafajok miként reagálnak a változó éghajlati viszonyokra, mennyire érzékenyek a hő- és vízstresszre, valamint milyen fenntartási változások váltak szükségessé az elmúlt évtizedekben. A kutatás továbbá elemzi, mely fafajok bizonyulnak hosszú távon életképesnek, illetve mely esetekben indokolt a fajhelyettesítés vagy kezelési beavatkozás.

A szakirodalmi áttekintés alapján Magyarország éghajlata az elmúlt harminc évben a melegebb és szárazabb kategóriák felé tolódott, különösen az Alföld térségében. Ez a történeti növényállomány számára fokozott stresszt jelent, mivel romlik a talajnedvesség-ellátottság, hosszabbodnak az aszályidőszakok, gyakoribbá válnak a hóhullámok, és új kórokozók, valamint kártevők jelennek meg.

A terepi kutatás öt történeti kertben valósult meg: Keszthely, Doboz, Vaja, Nagycenk és Martonvásár helyszínein. A bejárások során részletes faállapot-felmérés készült, amely a domináns fajokra, az egyedek vitalitására, károsodásaira és fenntartására terjedt ki. A vizsgálat huszonhárom gyakori történeti fafajt foglalt magában, köztük a hárs-, juhar-, platán-, tölgy-, gesztenye- és különböző örökzöld fajokat.

Az eredmények alapján a Nyugat- és Közép-Dunántúlon továbbra is fennmaradtak a „mérsékelt nedves” klímára jellemző kedvező feltételek, ahol az állomány általánosságban jó vitalitást mutat. Ezzel szemben a Dél- és Észak-Alföld „meleg-száraz” térségeiben a vizsgált faegyedek nagyobb arányban mutattak lombvesztést, koronaritkulást, ágszáradást és gombás

fertőzések nyomait. Különösen érzékenynek bizonyult a vadgesztenye, a bükk, a szelídgesztenye és több lucfenyő fajta. Ugyanakkor olyan taxonok, mint a platán, páfrányfenyő, ostorfa vagy fekete dió, jó alkalmazkodóképességet mutattak, és hosszú távon is életképesek lehetnek.

A vizsgálat eredményei igazolták, hogy a történeti kertek fenntartható jövője érdekében elengedhetetlen a fajdiverzifikáció, a szárazságtűrő alternatívák alkalmazása, valamint a korszerű öntözési és növényvédelmi gyakorlatok bevezetése. A történeti hitelesség megőrzése kizárólag adaptív szemlélettel biztosítható, amely a kulturális értékek tiszteletben tartása mellett képes reagálni a klímaváltozás kihívásaira.

A tanulmány eredményei hozzájárulnak ahhoz, hogy a történeti kertek kezelése hosszú távon is fenntartható, ökológiailag stabil és kulturálisan hiteles maradjon. A klímaturó fajok tudatos alkalmazása, a rendszeres faállapot-felmérés és az előrelátó fenntartási stratégia együttesen teremthetik meg az élő kertörökség fennmaradásának feltételeit.